

YARIİLETKENLER

ASAL
(SAF/INTRINSIC)
YARIİLETKENLER

KATKILI
(EXTRINSIC)
YARIİLETKENLER

IA	IIA	IIIA	IVA	VA	VIA	VIIA	VIIIA	VIIIA	VIIIA	IB	IIB	IIIB	IVB	VB	VIB	VII B	VIII B
1 H	2 He																
3 Li	4 Be											5 B	6 C	7 N	8 O	9 F	10 Ne
11 Na	12 Mg											13 Al	14 Si	15 P	16 S	17 Cl	18 Ar
19 K	20 Ca	21 Sc	22 Ti	23 V	24 Cr	25 Mn	26 Fe	27 Co	28 Ni	29 Cu	30 Zn	31 Ga	32 Ge	33 As	34 Se	35 Br	36 Kr
37 Rb	38 Sr	39 Y	40 Zr	41 Nb	42 Mo	43 Tc	44 Ru	45 Rh	46 Pd	47 Ag	48 Cd	49 In	50 Sn	51 Sb	52 Te	53 I	54 Xe
55 Cs	56 Ba	57 La*	72 Hf	73 Ta	74 W	75 Re	76 Os	77 Ir	78 Pt	79 Au	80 Hg	81 Tl	82 Pb	83 Bi	84 Po	85 At	86 Rn
87 Fr	88 Ra	89 Ac**	104 Unq	105 Unp	106 Uns												

Yarıiletken özellik
gösteren elementler

III-V bileşiği: AB $\longrightarrow$ InSb, GaAs

3 değerlikli 5 değerlikli

II-VI bileşiği: AB $\longrightarrow$ ZnS, CdS

2 değerlikli 6 değerlikli

IV-IV bileşiği: SiC

• Tek Atomlu Yarıiletkenler

silikon (Si), germanyum (Ge), karbon (C)!

• Bileşik Yarıiletkenler

III-V

İkili (Ternary) $\Rightarrow$ GaAs, AlAs, InAs, InP
Üçlü (Quaternary) $\Rightarrow$ $Ga_xAl_{(1-x)}As$, $In_xAl_{(1-x)}As$

II-VI

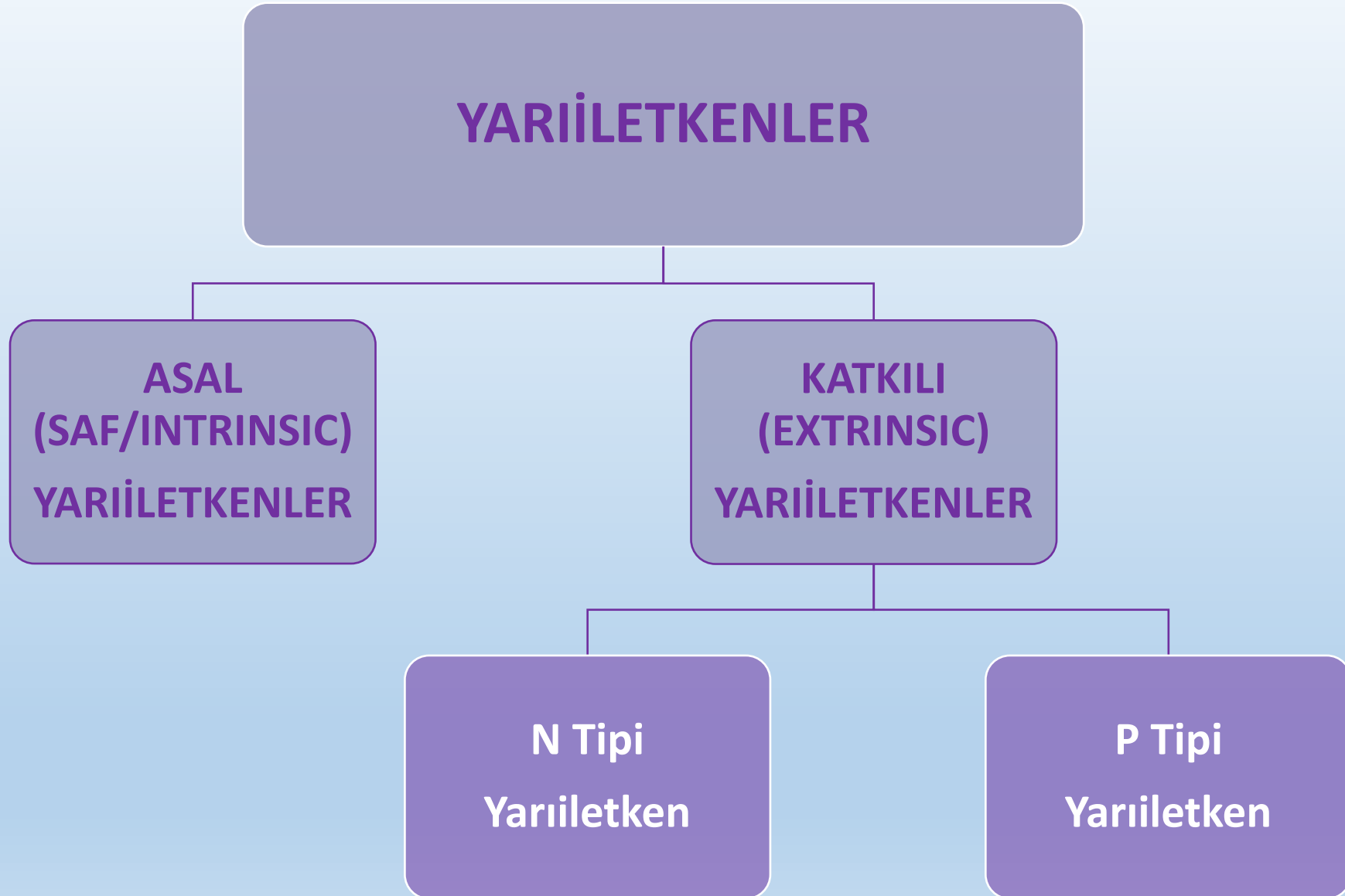
İkili (Ternary) $\Rightarrow$ HgTe, CdTe
Üçlü (Quaternary) $\Rightarrow$ $Cd_xHg_{(1-x)}Te$

I	II	III	IV	V	VI	VII
		B	C	N	O	F
		Al	Si	P	S	Cl
Cu	Zn	Ga	Ge	As	Se	Br
Ag	Cd	In	Sn	Sb	Te	I
Au	Hg	Tl	Pb	Bi	Po	At

Tek atomlu

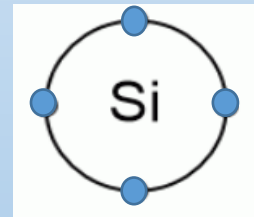
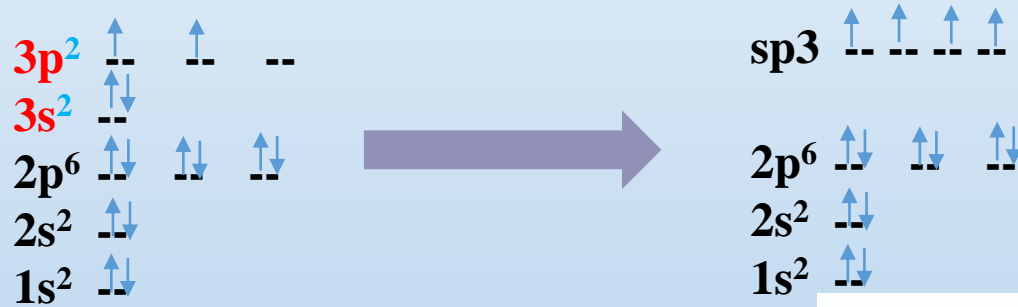
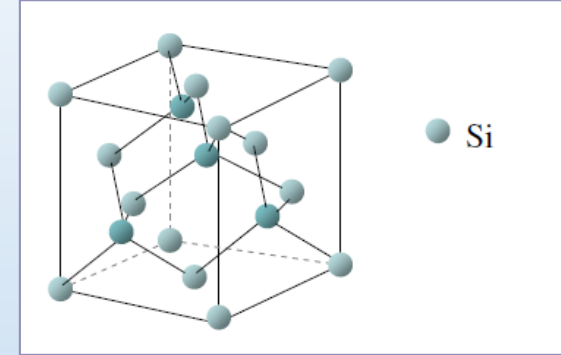
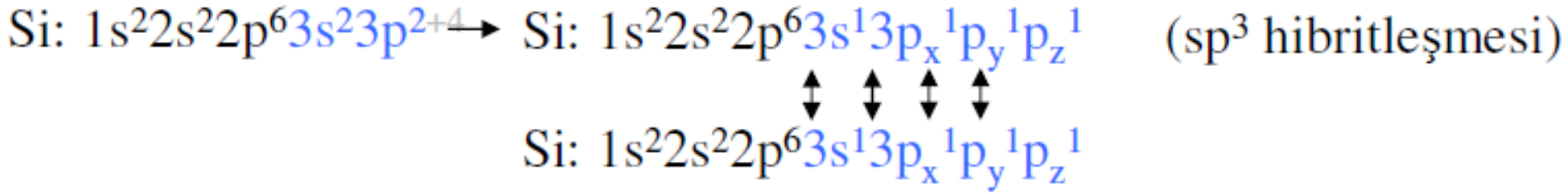
III-V Bileşik
Yarıiletkenler
GaAs, GaAlAs, InP

II-VI Bileşik Yarıiletkenler
ZnS, CdS

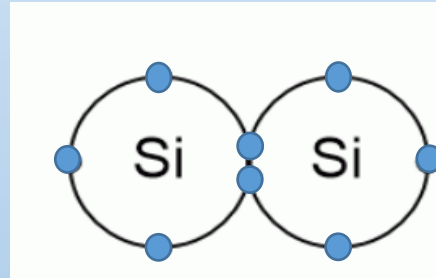

ASAL/SAF/INTRINSIC (KATKISIZ) YARIİLETKENLER

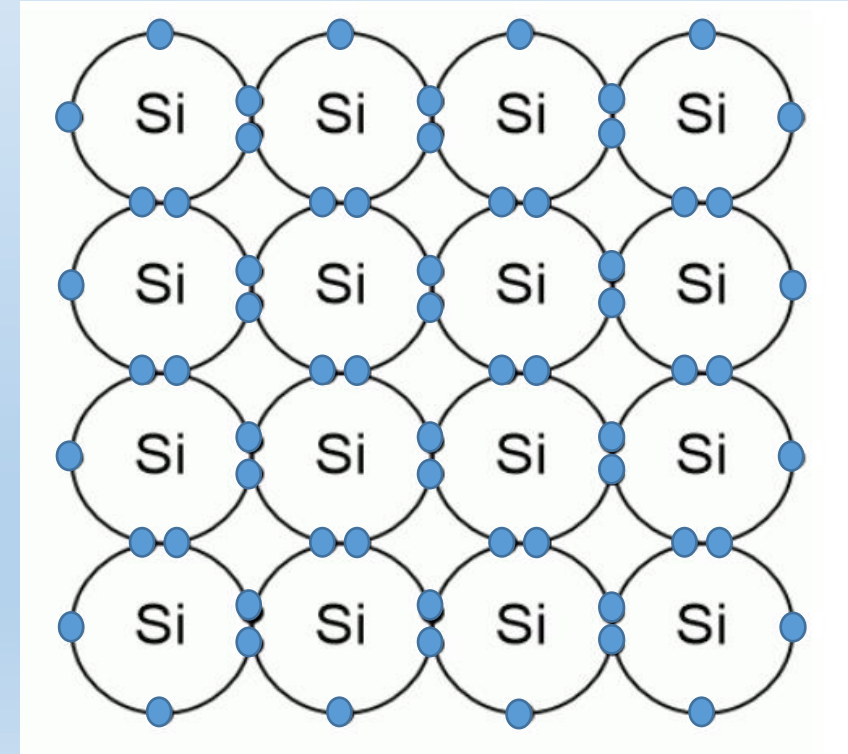
SİLİSYUM

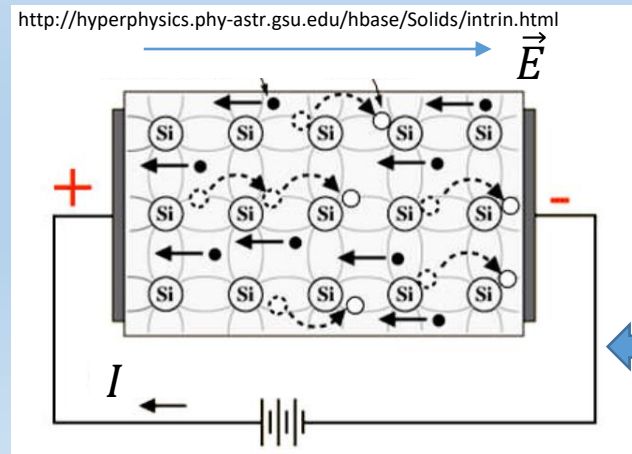
1 Atom

2 Atom

n Atom

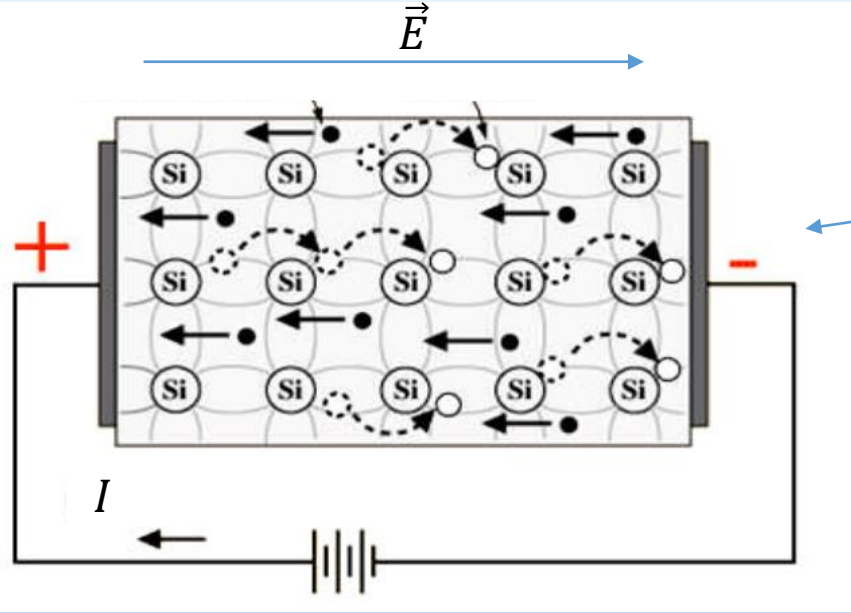

$T = 0K$ ve $I = 0$

$T > 0K$ ve $I \neq 0$

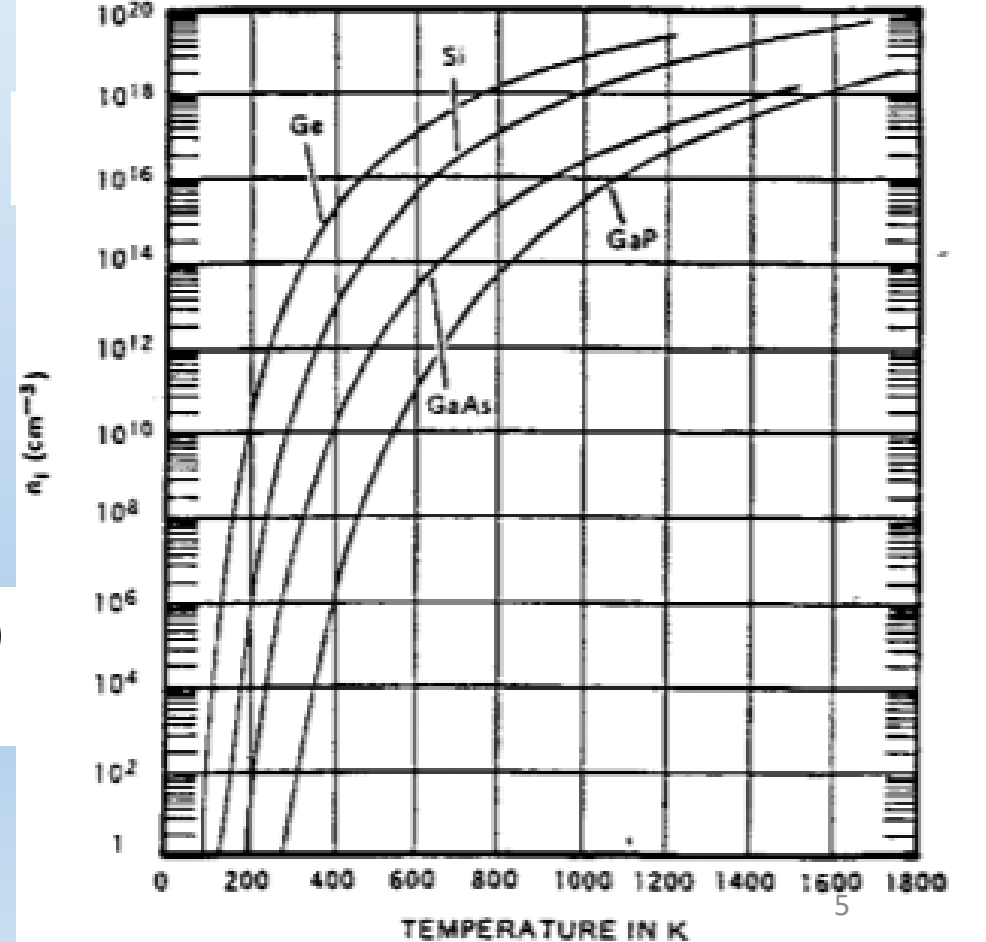
kovalent bağlar kırılır ve iletim bandına elektron geçer ve iletim oluşur

$T = 0K$ ve $I = 0$ İletim bandında elektron yok

$T > 0K$ ve $I \neq 0$

Valans bandından iletim bandına bir elektron çıkarabilmek için verilen ısısal enerji ile aslında atomlar arası bir bağ kırılmış demektir. Ve başlangıçta lokalize olan elektron artık serbest hale gelmiştir.

Boltzman Sabiti: $k_B = 1.38 \times 10^{-23}$ J/K

T: Sıcaklık

n_i : Asal yarıiletken iletim bandındaki serbest elektron konsantrasyonu

E_g : Yasak Band Genişliği

$$n_i = CT^{3/2} e^{-E_g/2kT} \text{ (m}^{-3}\text{)}$$

$$p_i = n_i$$

ASAL/SAF/INTRINSIC (KATKISIZ) YARIİLETKENLER

ELEKTRON VE BOŞLUKLAR:

Başlangıçta tamamen dolu valans bandında bulunan elektronlar ısı uyarılarla iletim bandına geçmişlerdir.

* iletim bandındaki birim hacimdeki elektron sayısı=Valans bandından ısı uyarımıyla ayrılan elektron sayısı

* Elektrik alan varlığında valans bandında kalan boşluklar yarıiletkende serbest yük taşıyıcılarına ikincil bir katkı sağlar. Bu hareketli yük taşıyıcıları **boşluk, deşik veya hol** adını alır.

* Valans bandındaki **boşluk +e yüklüdür** ve elektronun olmama durumu olarak da tanımlanır.

* **+e** yüklü boşlukların mobilitesi (μ_p) ile elektronun (μ_n) mobilitesi farklıdır.

$$k_B = 1.38 \times 10^{-23} \text{ J/K}, 1 \text{ eV} = 1.6 \times 10^{-19} \text{ J}$$

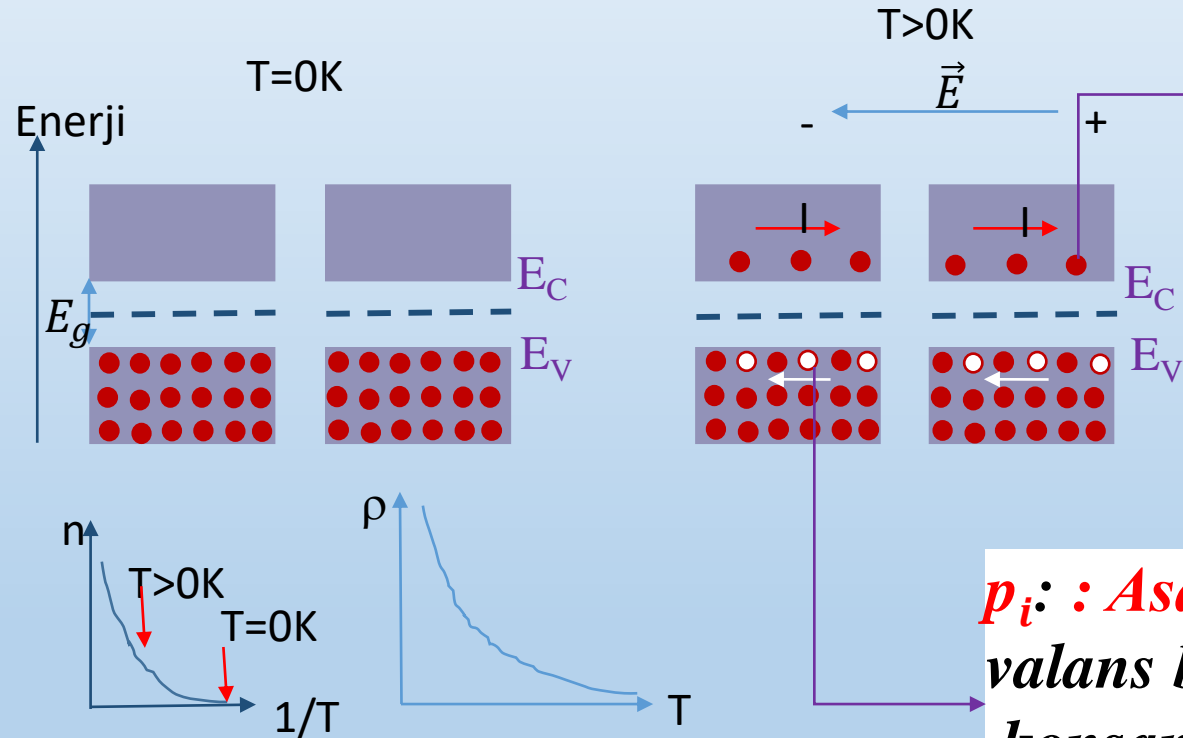
$$\begin{aligned} k_B T &= 1,38 \times 10^{-23} \text{ J/K} \times 300 \text{ K} \\ &= 414 \times 10^{-23} \text{ J} \\ &= 25,875 \times 10^{-3} \text{ eV} \\ &= 0.026 \text{ eV} = 26 \text{ meV} \end{aligned}$$

$$C = \frac{2^{5/2} (m\pi k)^{3/2}}{h^3}$$

Asal YARIİLETKEN

$$n_i = p_i$$

n_i : Asal yarıiletkende iletim bandındaki serbest elektron konsantrasyonu ($1/m^3$)
Elektronun yükü -e

BİPOLAR İLETKENLİK
hem elektronlar
hem boşluklar
yük taşıyıcısı

p_i : Asal yarıiletkende valans bandındaki boşluk konsantrasyonu ($1/m^3$)
Boşluğun yükü e

 Elektrik alanda elektronun hareket yönü
 Elektrik alanda boşluğun hareket yönü ⁶

ASAL/SAF/INTRINSIC (KATKISIZ) YARIİLETKENLER

Asal bir yarıiletkende elektriksel iletkenliğin hem elektron hem de boşluk denilen iki tip yük taşıyıcısı ile sağlanmaktadır.

Bu duruma **BİPOLAR İLETKENLİK** denir.

$$\sigma_n = ne\mu_n$$

$$\sigma_p = pe\mu_p$$

Toplam iletkenlik;

$$\sigma = \sigma_n + \sigma_p$$

$$\sigma = e(p\mu_p + n\mu_n) \text{ Bipolar iletkenlik genel ifadesi}$$

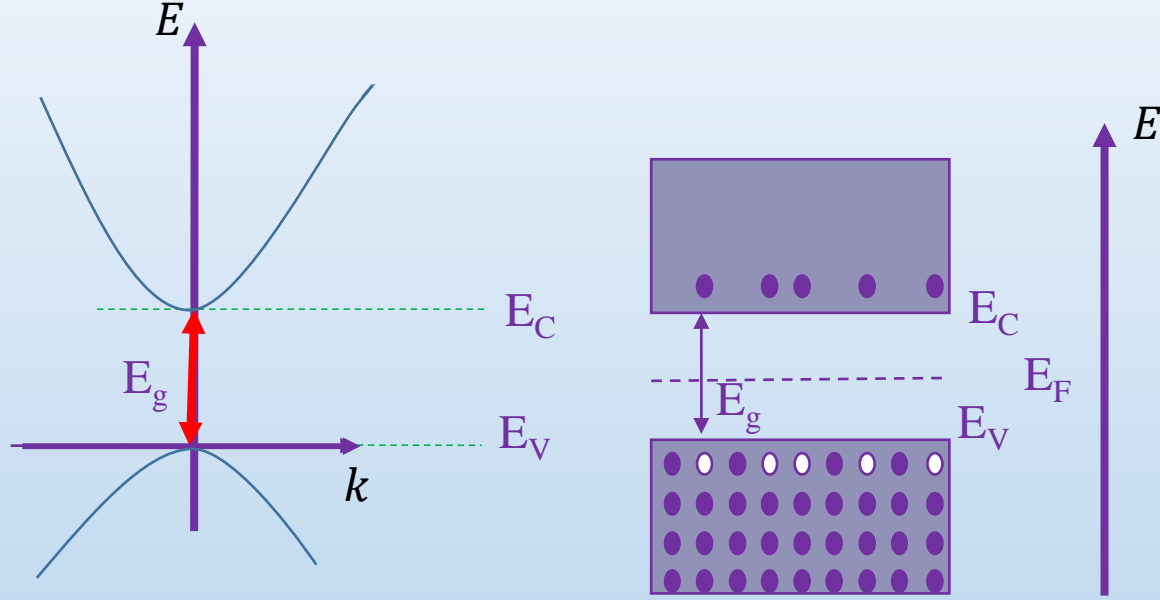
μ_n : elektronun mobilitesi

μ_p : boşluğun mobilitesi

n : iletim bandındaki serbest elektron konsantrasyonu

p : valans bandındaki boşluk konsantrasyonu

ASAL/SAF/INTRINSIC (KATKISIZ) YARIİLETKENLER

E : Enerji

E_C : İletim bandının dibi

E_V : Valans bandının tavanı

E_g : Yasak Band Aralığı

E_F : Fermi Seviyesi

● → Elektron
○ → Boşluk

Asal YARIİLETKEN

$$n_i = p_i$$

Kütle etkisi Yasası

YÜK NÖTRALİTESİ

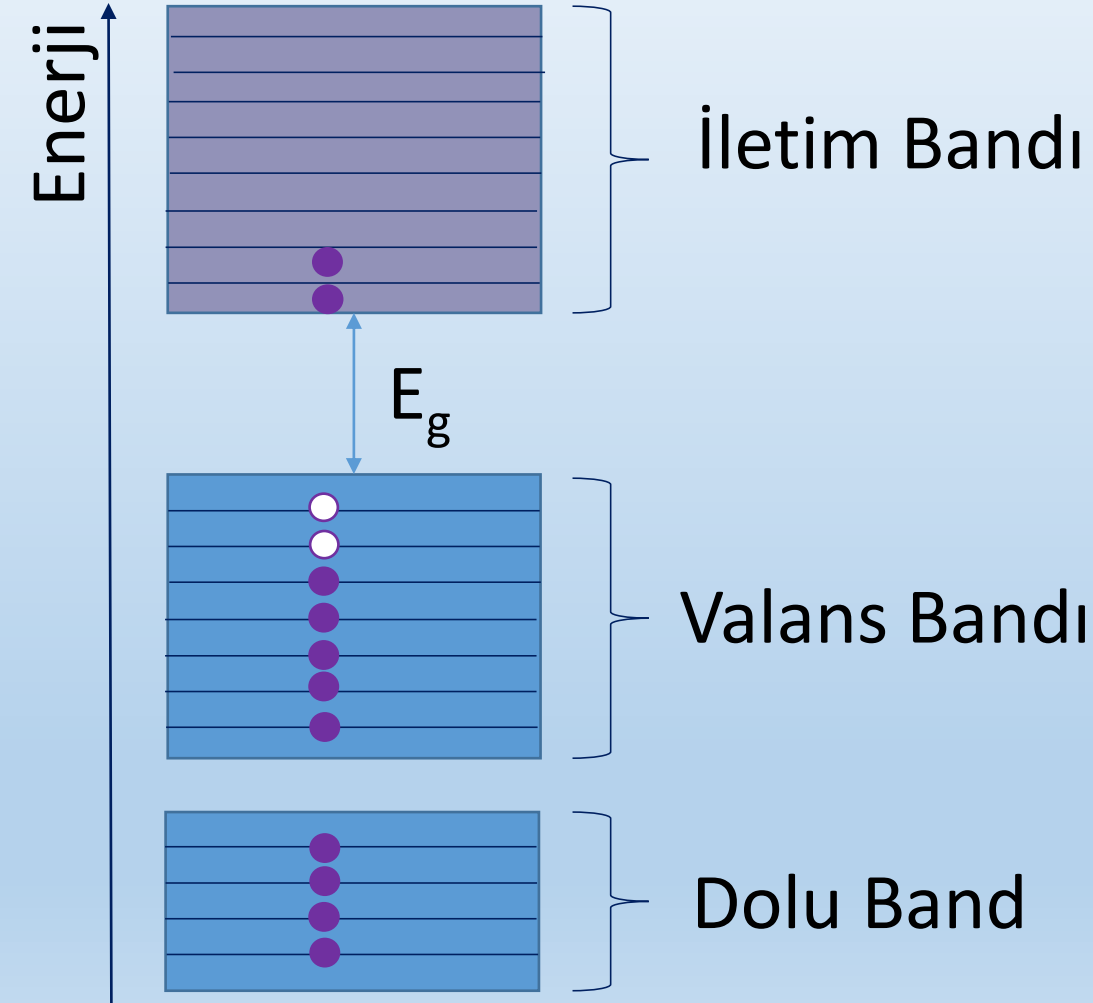
$$n_i \cdot p_i = n_i^2 = p_i^2$$

FERMİ ENERJİSİ

- Bir kristal elektronu mevcut en düşük enerjili seviyeyi işgal eder. (Min en. olma)
- Kristalin sürekli dengede olması kendi kendine enerji durumunu değiştirememesi potansiyel enerjisinin min. Olmasını gerektirir (d'Alembert prensibi)
- Elektronlar mevcut seviyelere Pauli ilkesine göre dağılır.
- Son elektron olabilecek en yüksek enerji seviyesine oturur. Bu enerji **Fermi Enerjisi**dir (E_F).

ASAL/SAF/INTRINSIC (KATKISIZ) YARIİLETKENLER

- 1- YI deki iletkenlik ve valans bantlarındaki izinli enerji seviyelerinin sayısı **(Durum yoğunluğu fonksiyonu ve $N(E)$ durum yoğunluğu)**
- 2- Bu iki banttaki seviyelere dağılacak toplam elektron sayısı **(Valans bandındaki izinli durumların toplam sayısına eşittir.)**
- 3-Bu elektronların enerji seviyelerine nasıl dağılacağı **(Fermi Dirac dağılım Fonk $f(E)$)**

Bir enerji bandı içinde izinli enerji seviyelerinin dağılımını durum yoğunluğu fonksiyonu $N(E)$ verir.

- * Durum yoğunluğu enerjiye bağlı bir fonk. Bellirli bir E enerjisi civarında, sonsuz küçük bir enerji aralığında (dE) izinli durum sayısını verir.
- * Şekildeki dE aralığındaki toplam enerji seviyesi:

$$dN=N(E)dE$$

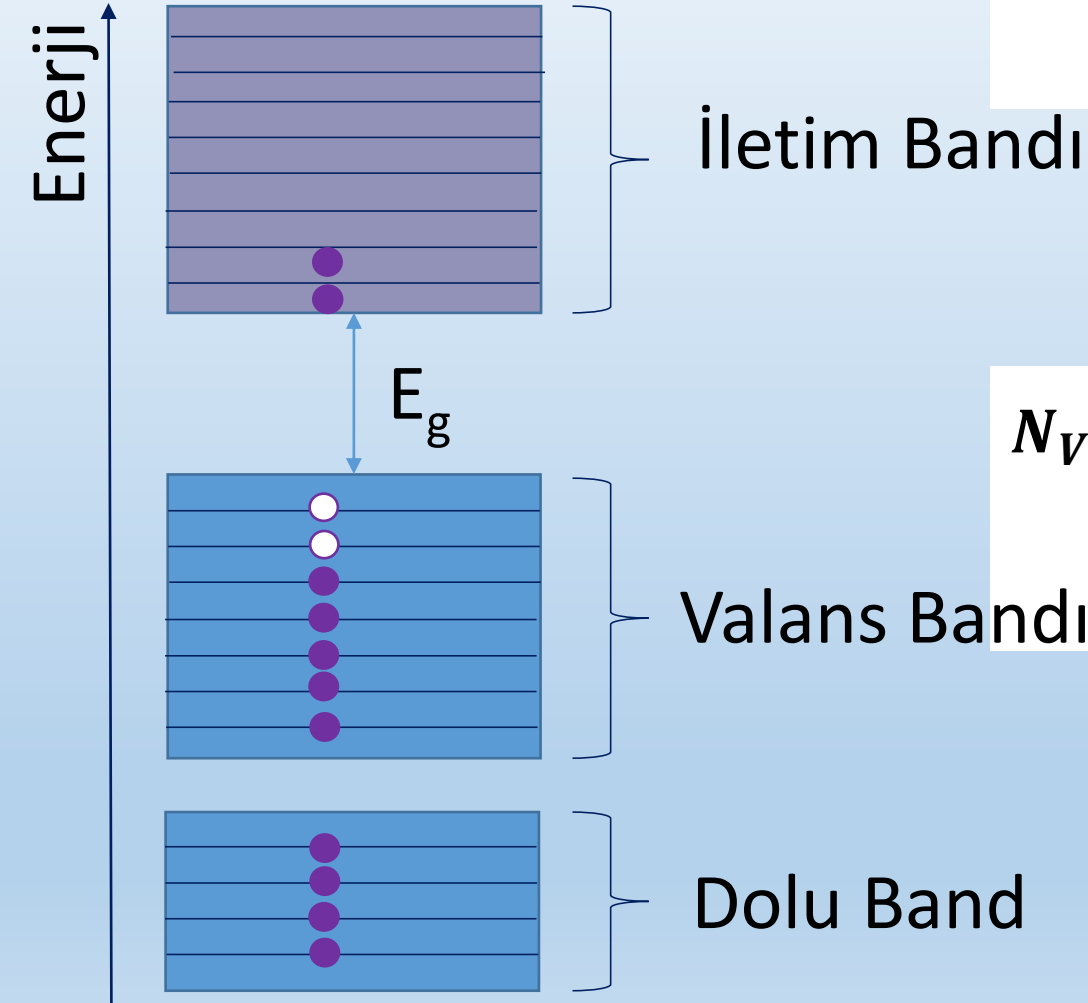
E_1 ve E_2 enerji aralığında bulunan N tane izinli enerji durumu;

$$N=\int_{E_1}^{E_2} N(E)dE$$

ASAL/SAF/INTRINSIC (KATKISIZ) YARIİLETKENLER

$$N_{CB}(E) = \frac{1}{2\pi^2 \hbar^3} (2m_e^*)^{3/2} (E - E_C)^{1/2}$$

iletkenlik bandı için
birim hacimde
durum yoğunluğu

$$N_{VB}(E) = \frac{1}{2\pi^2 \hbar^3} (2m_h^*)^{3/2} (E_V - E)^{1/2}$$

Valans bandı için
birim hacimde
durum yoğunluğu

m_h^* : boşluğun etkin kütlesi
 m_e^* : elektronun etkin kütlesi

$\hbar$: Planck Sabiti

E_C : İletim bandının dibi

E_V : Valans bandının tavanı

E_g : Yasak Band Aralığı

E_F : Fermi Seviyesi

ASAL/SAF/INTRINSIC (KATKISIZ) YARIİLETKENLER

$N(E) \Rightarrow$ *Durum Yoğunluğu Fonksiyonu:*
Elektronların
izinli durumları ile ilgili

Kuantum istatistiği kullanarak elektronların
bu izinli durumlara nasıl dağıldığına bakalım

Kuantum mekaniğine
göre parçacıklar açısal
momentuma
sahiptirler

SPİN

$0, \frac{1}{2}\hbar, \frac{3}{2}\hbar, , \dots$

TAM SPİN
BOZON

YARI SPİN
FERMİYON

ASAL/SAF/INTRINSIC (KATKISIZ) YARIİLETKENLER

Termodinamikte
denge durumunda
sistem dağılım
fonksiyonu ile
tanımlanır

Dağılım fonksiyonu
herhangi bir enerji
durumunun işgal
olasılığını belirler.

Bu olasılığı belirlemek
için sistemin serbest
enerjisi minimum
olmalıdır.

Fermiyon olan elektronların izinli
durumlara dağılım fonksiyonu
Fermi-Dirac Dağılım Fonksiyonu ile
tanımlıdır.

Fermi-Dirac Dağılım Fonksiyonu, $f(E)$

Belirli bir sıcaklıkta YI Valans ve iletim
bandlarındaki elektronların denge durumu
dağılımını enerjinin fonksiyonu olarak tanımlar.

Belirli bir E enerjisi için $f(E)$:
İzinli E enerjili seviyenin belirli bir
sıcaklıkta bir elektron tarafından
işgal edilme olasılığıdır.

$f(E)$: 1 ile 0 arasında değerler alır.

$f(E)=1$

İzinli E enerjili seviyesi bir elektron
tarafından işgal edilmiş,

$f(E)=0$ İzinli E enerjili seviyesi bir elektron
tarafından işgal edilmemiş

İşgal olma olasılığı $f(E)$ ise edilmeme
olasılığı $1-f(E)$ olmalıdır.

ASAL/SAF/INTRINSIC (KATKISIZ) YARIİLETKENLER

FERMİ-DİRAC DAĞILIM FONKSİYONU,

$$f(E) = \frac{1}{1 + e^{(E-E_F)/k_B T}}$$

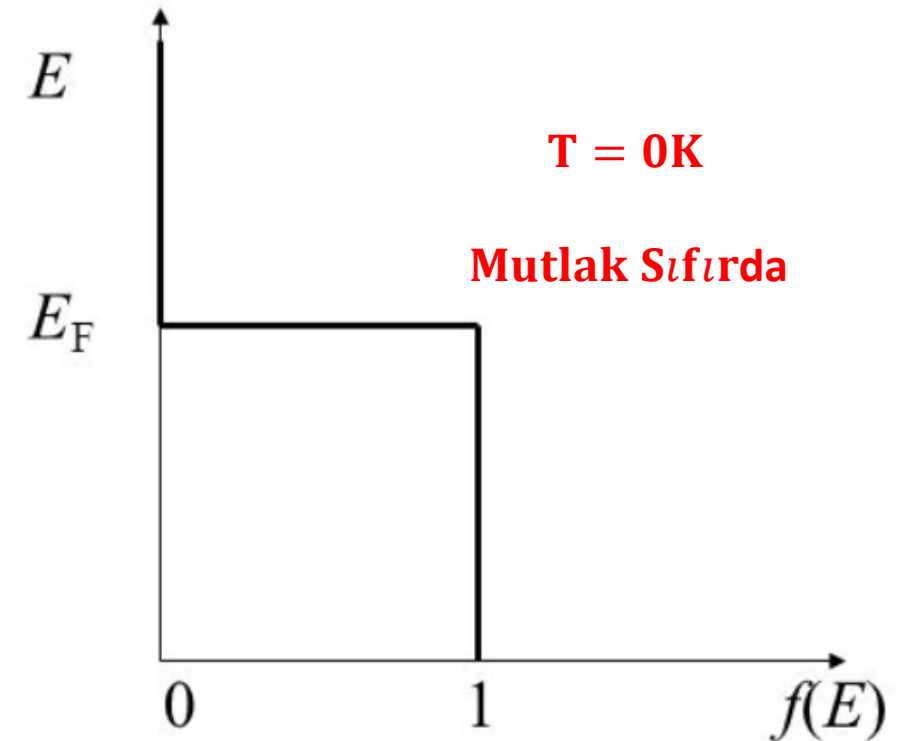
k_B : Boltzman Sabiti; $1.38 \times 10^{-23} \text{ J/K}$

T : Sıcaklık

$T = 0 \text{ K}$ için; $E_F = \mu$: Kimyasal potansiyel

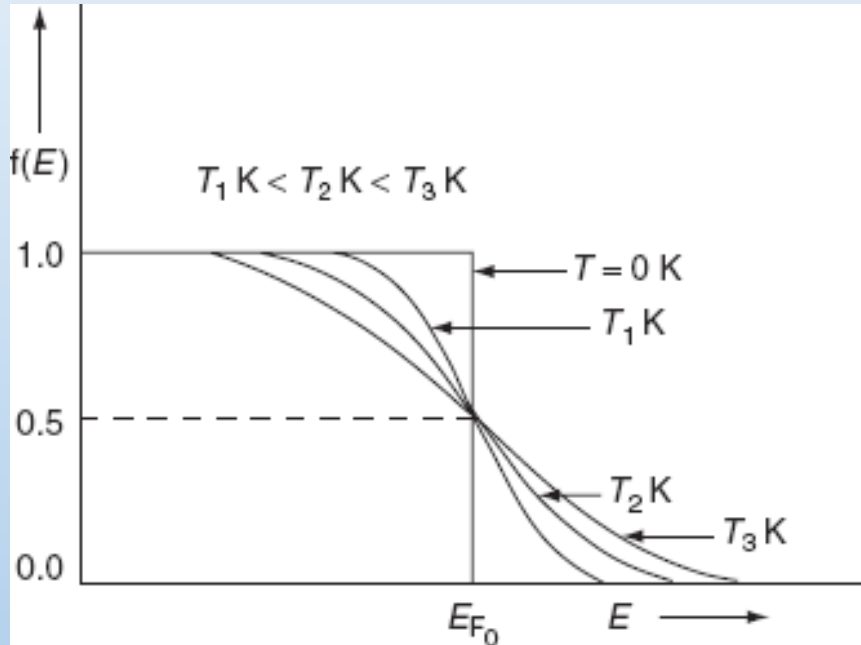
$$E > E_F: \quad f(E > E_F) = \frac{1}{1 + e^{\infty}} = 0$$

$$E < E_F: \quad f(E < E_F) = \frac{1}{1 + e^{-\infty}} = 1$$

ASAL/SAF/INTRINSIC (KATKISIZ) YARIİLETKENLER

SONLU SICAKLIKLARDA ELEKTRON DAĞILIMI;

$$f(E, T) = \frac{1}{1 + e^{\frac{E - E_F}{k_B T}}}$$

i) $E = E_F \Rightarrow f(E, T) = \frac{1}{2}$

ii) $E - E_F \gg k_B T \Rightarrow f(E, T) = e^{-\frac{E - E_F}{k_B T}}$

$$= e^{\frac{E_F}{k_B T}} e^{-\frac{E}{k_B T}}$$

$$= A e^{-\frac{E}{k_B T}} \text{ Boltzman Dağılımı}$$

iii) $E - E_F \ll k_B T \Rightarrow f(E, T) = 1$

iv) *elektronlarla dolu olma olasılığı*
 $\Rightarrow f_n(E, T)$

Boş olma olasılığı

$$\Rightarrow f_p(E, T) = 1 - f_n(E, T) \Rightarrow f_p(E, T) = \frac{1}{1 + e^{\frac{E_F - E}{k_B T}}}$$

ASAL/SAF/INTRINSIC (KATKISIZ) YARIİLETKENLER

Valans Ve iletim bandındaki taşıyıcı yoğunlukları;

Bir YI birim hacminde, E1 ve E2 enerjili durumlar arasına dağılmış elektronların toplam sayısı:

$$n(E_1, E_2) = \int_{E_1}^{E_2} N(E) f(E) dE$$

Mutlak sıfırda iletkenlik bandında bulunan elektron yoğunluğu;

$$n_{CB} = \int_{E_C}^{\infty} N_{CB}(E) f(E) dE = 0$$

Mutlak sıfırda valans bandında bulunan elektron yoğunluğu;

$$n_{VB} = \int_{-\infty}^{E_V} N_{VB}(E) f(E) dE = n_{VB} = \int_{-\infty}^{E_V} N_{VB}(E) dE$$

Mutlak sıfırda valans bandında bulunan serbest boşluk yoğunluğu;

$$p_{VB} = \int_{-\infty}^{E_V} N_{VB}(E) [1 - f(E)] dE = 0$$

ASAL/SAF/INTRINSIC (KATKISIZ) YARIİLETKENLER

ASAL YARIİLETKENDE E_F DEĞERİ

ASAL YARIİLETKENLERDE SERBEST YÜK TAŞIYICILARI:

YI içindeki serbest yük taşıyıcı yoğunluğunu belirleyeceğiz.

Sonlu sıcaklıkta elektronun serbest bulunduğu seviyeler iletim bandı içindedir.

$(E_C - E_F)?????$

Yarıiletkenlerin E_g yasak band genişliği $\sim 1\text{eV}$

Oda sıcaklığında $k_B T = 26\text{meV}$

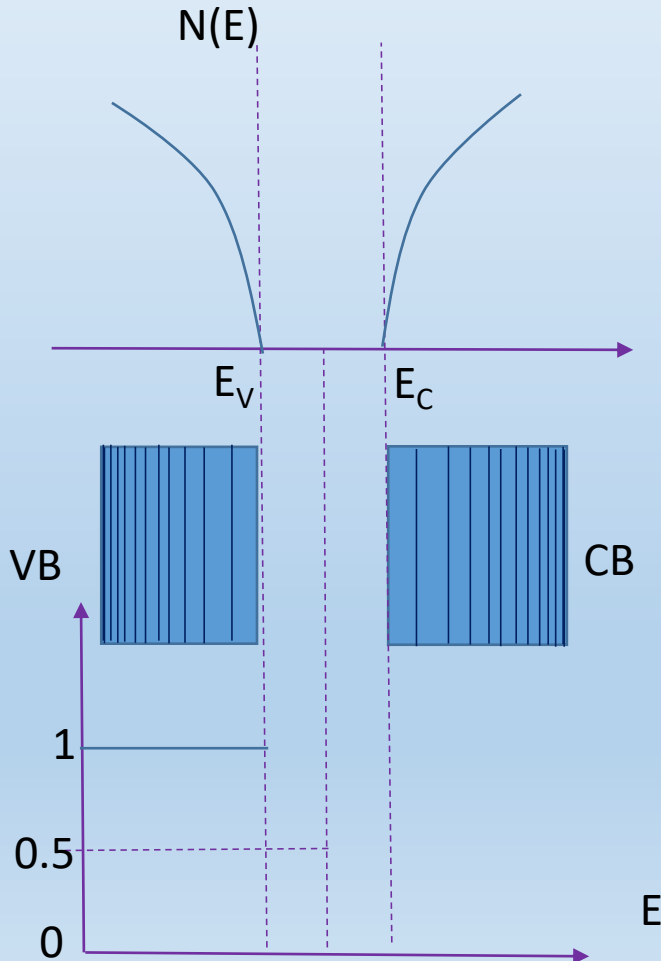
$$E - E_F \gg k_B T$$

Bu şart sağlandığında FERMİ DİRAC

$$f(E) = \frac{1}{1 + e^{(E - E_F)/k_B T}}$$

$$f(E) = e^{-(E - E_F)/k_B T}$$

Maxwell – Boltzmann Dağılımına Dönüşür.

ASAL/SAF/INTRINSIC (KATKISIZ) YARIİLETKENLER

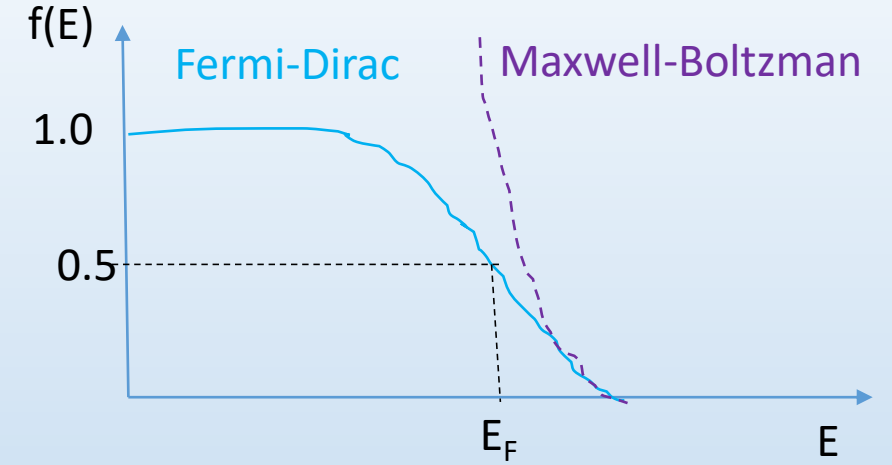
ASAL YARIİLETKENLERDE SERBEST YÜK TAŞIYICILARI:

İletim bandında elektron dağılımı;

$$f(E) = e^{-(E-E_F)/k_B T}$$

Maxwell – Boltzmann Dağılımına göre;

- Klasik parçacıklar için geçerlidir.
- Pauli Dışarlama ilkesi geçersizdir
- Bütün parçacıklar ayırdedilebilir ve aynı izinli durumu işgal edebilir.
- Parçacıklar en düşük enerjili seviyesinde yer alır.
- Enerji arttıkça seviyelerin işgal olasılığı hızla azalır.
- Belli bir enerji aralığındaki durumların sayısı sonsuzdur.

Fermiyonlar için kullanıyoruz çünkü iletim bandında çok sayıda enerji seviyesi var bunların çok küçük bir kısmı elektronlarca işgal edilebilir.

ASAL/SAF/INTRINSIC (KATKISIZ) YARIİLETKENLER

$$n_{CB} = \int_{E_C}^{\infty} N_{CB}(E) f(E) dE$$

$$f(E) = e^{-(E-E_F)/k_B T}$$

$$N_{CB}(E) = \frac{1}{2\pi^2 \hbar^3} (2m_e^*)^{3/2} (E - E_c)^{1/2}$$

$$n_i = \int_{E_C}^{\infty} \frac{1}{2\pi^2 \hbar^3} (2m_e^*)^{3/2} (E - E_c)^{1/2} e^{-(E-E_F)/k_B T} dE$$

$$n_i = 2 \left(\frac{2\pi m_e^* k_B T}{h^2} \right)^{\frac{3}{2}} \exp \left(-\frac{E_C - E_F}{k_B T} \right)$$

$$N_C = 2 \left(\frac{2\pi m_e^* k_B T}{h^2} \right)^{\frac{3}{2}}$$

İLETKENLİK BANDINDAKİ
ETKİN SEVİYE
YOĞUNLUĞU

m_e^* : elektronun
etkin kütlesi
 h : Planck Sabiti

$$n_i = N_C \exp \left(-\frac{E_C - E_F}{k_B T} \right)$$

ASAL YARIİLETKENDE

SERBEST ELEKTRON YOĞUNLUĞU

ASAL/SAF/INTRINSIC (KATKISIZ) YARIİLETKENLER

$$p_{VB} = \int^{E_v} N_{VB}(E) f(E) dE$$

$$p_i = 2 \left(\frac{2\pi m_h^* k_B T}{h^2} \right)^{\left(\frac{3}{2}\right)} \exp\left(-\frac{E_F - E_V}{k_B T}\right) \quad \text{ASAL YARIİLETKENDE}$$

VB BOŞLUK YOĞUNLUĞU

$$N_V = 2 \left(\frac{2\pi m_h^* k_B T}{h^2} \right)^{\left(\frac{3}{2}\right)} \quad \text{VALANSBANDINDAKİ ETKİN SEVİYE YOĞUNLUĞU}$$

m_h^* : boşluğun
etkin kütlesi
 h : Planck Sabiti

ASAL/SAF/INTRINSIC (KATKISIZ) YARIİLETKENLER

$$n_i = p_i = \sqrt{n_i p_i}$$

YÜK NÖTRALİTESİ

$$n_i^2 = n_i p_i = N_c N_v \exp\left(-\frac{E_c - E_F}{k_B T}\right) \exp\left(-\frac{E_F - E_v}{k_B T}\right)$$

$$E_g = E_c - E_v$$

$$n_i = \sqrt{N_c N_v} \exp\left(-\frac{E_g}{2k_B T}\right)$$

ASAL/SAF/INTRINSIC (KATKISIZ) YARIİLETKENLER

$$n_i = N_c \exp \left(-\frac{E_c - E_F}{k_B T} \right)$$

ASAL YARIİLETKENDE

SERBEST ELEKTRON YOĞUNLUĞU

$$p_i = N_v \exp \left(-\frac{E_F - E_v}{k_B T} \right)$$

ASAL YARIİLETKENDE

SERBEST BOŞLUK YOĞUNLUĞU

$$E_g = E_c - E_v$$

$$n_i = p_i$$

ASAL/SAF/INTRINSIC (KATKISIZ) YARIİLETKENLER

$$n_i = N_c \exp\left(-\frac{E_c - E_F}{k_B T}\right) = p_i = N_v \exp\left(-\frac{E_F - E_v}{k_B T}\right)$$

$$E_F = E_v + \frac{1}{2} E_g + \frac{k_B T}{2} \ln \frac{N_v}{N_c}$$

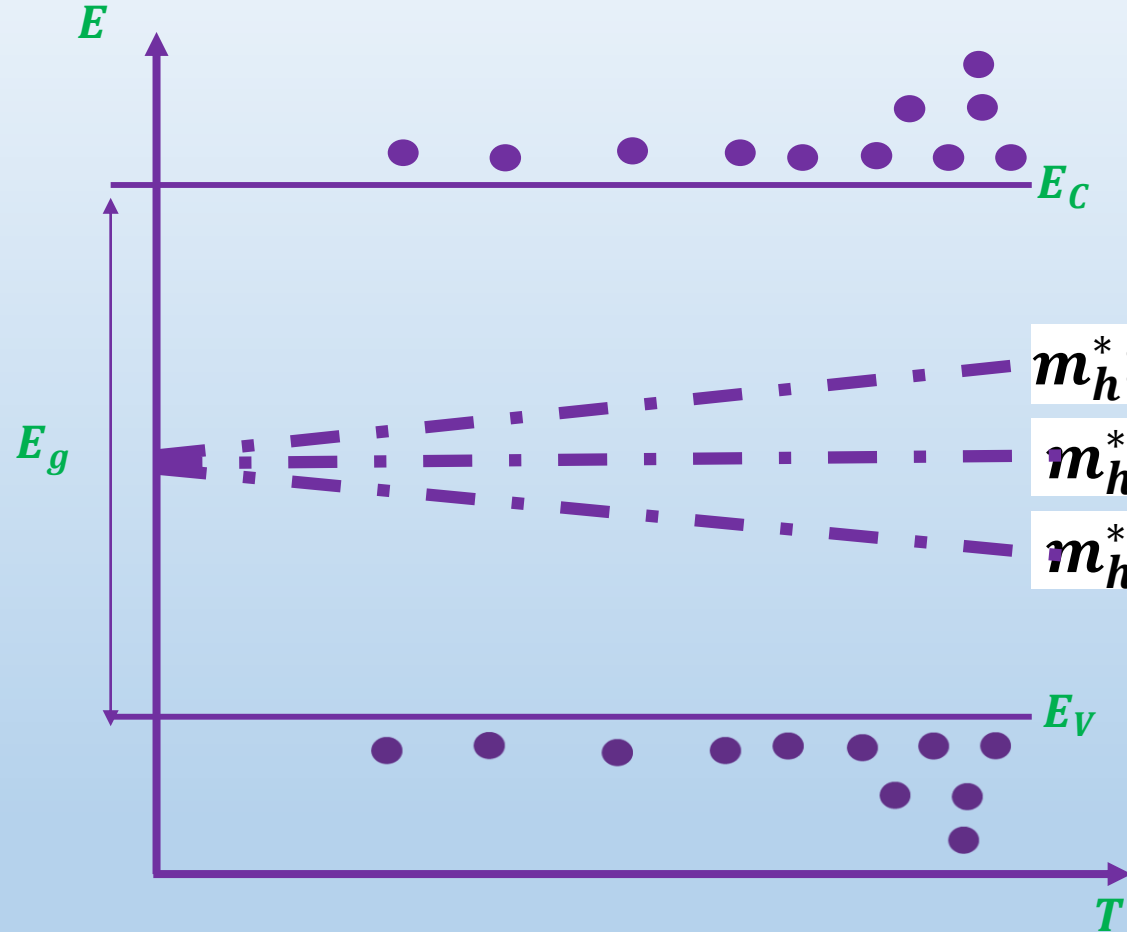
$$T = 0K$$

$$E_F = E_v + \frac{1}{2} E_g$$

ASAL/SAF/INTRINSIC (KATKISIZ) YARIİLETKENLER

$$E_F = E_V + \frac{1}{2}E_g + \frac{k_B T}{2} \ln \frac{N_V}{N_C}$$

$$E_F = E_V + \frac{1}{2}E_g + 3 \frac{k_B T}{4} \ln \frac{m_h^*}{m_e^*}$$

$$\frac{m_h^*}{m_e^*} > 1$$

$$\frac{m_h^*}{m_e^*} < 1$$

$$N_V = 2 \left(\frac{2\pi m_h^* k_B T}{h^2} \right)^{\frac{3}{2}}$$

$$N_C = 2 \left(\frac{2\pi m_e^* k_B T}{h^2} \right)^{\frac{3}{2}}$$

ASAL/SAF/INTRINSIC (KATKISIZ) YARIİLETKENLER

ASAL YARIİLETKENLERDE TAŞIYICI YOĞUNLUĞUNUN SICAKLIĞA BAĞLILIĞI;

$$N_C = 2 \left(\frac{2\pi m_e^* k_B T}{h^2} \right)^{\left(\frac{3}{2}\right)} \quad n_i = \sqrt{2 \left(\frac{2\pi m_e^* k_B T}{h^2} \right)^{\left(\frac{3}{2}\right)} 2 \left(\frac{2\pi m_h^* k_B T}{h^2} \right)^{\left(\frac{3}{2}\right)} \exp \left(-\frac{E_g}{2k_B T} \right)}$$

$$N_V = 2 \left(\frac{2\pi m_h^* k_B T}{h^2} \right)^{\left(\frac{3}{2}\right)} \quad n_i = \sqrt{2 \left(\frac{2\pi m_e^* k_B T}{h^2} \right)^{\left(\frac{3}{2}\right)} 2 \left(\frac{2\pi m_h^* k_B T}{h^2} \right)^{\left(\frac{3}{2}\right)} \exp \left(-\frac{E_g}{2k_B T} \right)}$$

$$n_i = \sqrt{N_C N_V} \exp \left(-\frac{E_g}{2k_B T} \right)$$

C

Malzemeye özgü bir sbt

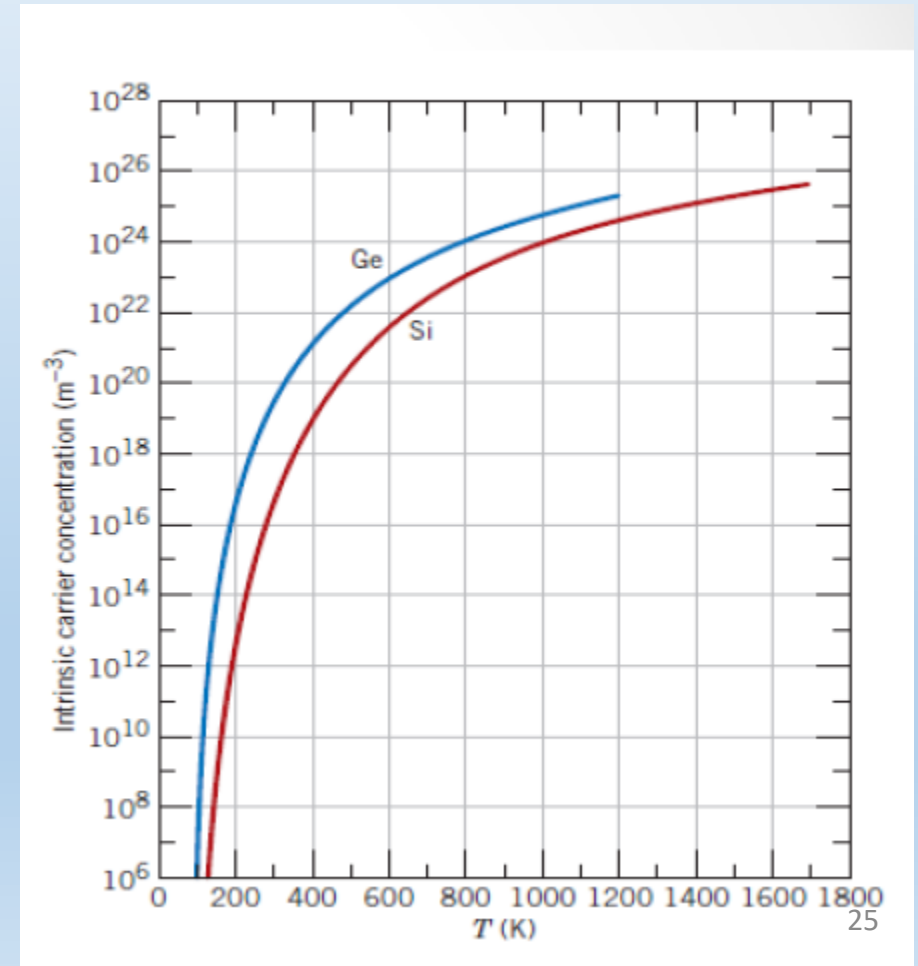
$$n_i = p_i = \left(2 \left(\frac{2\pi k_B \sqrt{m_e^* m_h^*}}{h^2} \right) T^{\left(\frac{3}{2}\right)} \right) \exp \left(-\frac{E_g}{2k_B T} \right)$$

ASAL/SAF/INTRINSIC (KATKISIZ) YARIİLETKENLER

ASAL YARIİLETKENLERDE TAŞIYICI YOĞUNLUĞUNUN SICAKLIĞA BAĞLILIĞI;

$$n_i=p_i = CT^{\left(\frac{3}{2}\right)} \exp\left(-\frac{E_g}{2k_BT}\right)$$

KATKILI (EXTRINSIC) YARIİLETKENLER

Oda sıcaklığında iç Si'nin taşıyıcı konsantrasyonu 10^{16} m^{-3} 'tür ve malzemenin bant aralığı ile ilişkilidir.

Bu durum $3 \times 10^{-4} (\Omega \text{ m})^{-1}$ iletkenlik demektir. İletkenliği artırmak için yarıiletken değiştirilebilir mesela Germanyum (Ge) gibi daha düşük bant aralığı malzemesi kullanılabilir.

Ancak malzeme değiştirilemezse, taşıyıcı konsantrasyonunu artırmanın bir yolu sıcaklığı artırmaktır.

Diğer yol ise; katkılama, seçili safsızlıkların bir asal yarı iletkene eklenmesiyle seçici olarak taşıyıcı konsantrasyonunu artırmanın bir yöntemidir.

Buna katkılı yarıiletken denir.

Dengedeki herhangi bir yarıiletkende, kütle etkisi yasası karşılanmalıdır, yani.

Asal YARIİLETKEN

$$n_i = p_i$$

Kütle etkisi Yasası

$$n_i \cdot p_i = n_i^2 = p_i^2$$

Katkılı YARIİLETKEN

$$n \neq p$$

Kütle etkisi Yasası

$$n \cdot p = n_i^2$$

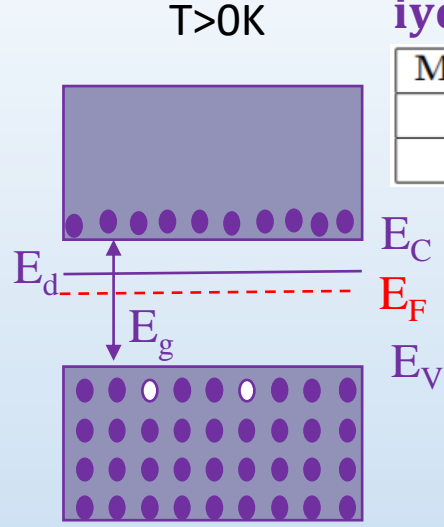
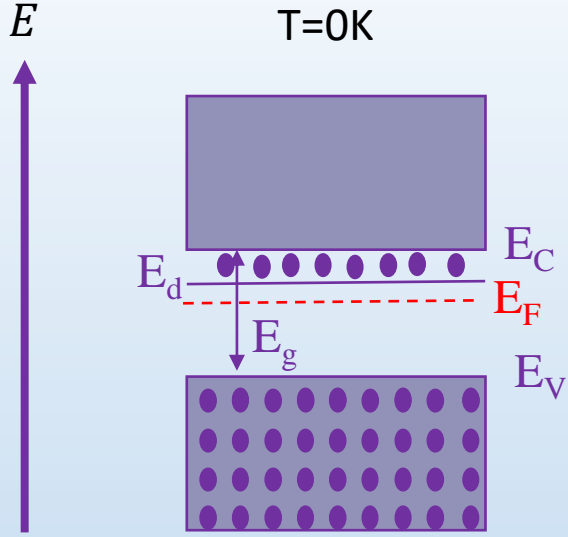
p_i : Asal yarıiletkende valans bandındaki boşluk konsantrasyonu ($1/\text{m}^3$)

n_i : Asal yarıiletkende iletim bandındaki serbest elektron konsantrasyonu ($1/\text{m}^3$)

p : Katkılı yarıiletkende valans bandındaki boşluk konsantrasyonu ($1/\text{m}^3$)

n : Katkılı yarıiletkende iletim bandındaki serbest elektron konsantrasyonu ($1/\text{m}^3$)

KATKILI (EXTRINSIC) YARIİLETKENLER

iyonizasyon enerjisi (meV)

Material	P	As	Sb
Si	45	54	39
Ge	12	12.7	9.6

N-TİPİ YARIİLETKENLER

$$E_{Hidrojen} = -\frac{m_e e^4}{8\epsilon_0^2 h^2} = -13.6 \text{ eV}$$

$$E_d = E_C - 13.6 \frac{m_e^*}{m_o} \left(\frac{\epsilon_0}{\epsilon} \right)^2 \text{ eV}$$

E_b

5. Elektron sadece P atomuna bağlı
Küçük bir enerji ile serbest hale geçer yani enerji seviyesi E_c ye yakın olmalı!!!

● → Elektron
○ → Boşluk

$$n = n_i + N_D$$

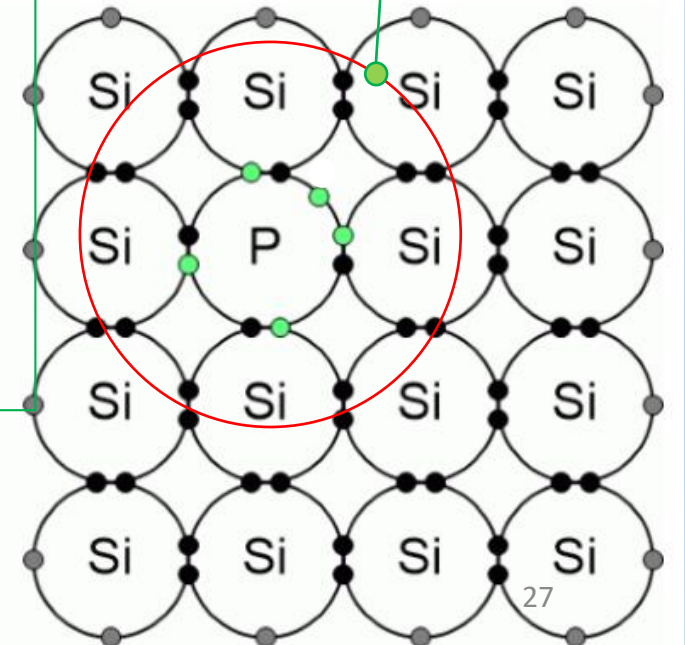
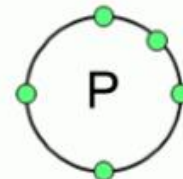
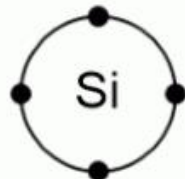
N_D : : n tipi katkıli yarıiletkende Donör atom konsantrasyonu ($1/m^3$)

$$N_D \gg n_i \rightarrow n = N_D$$

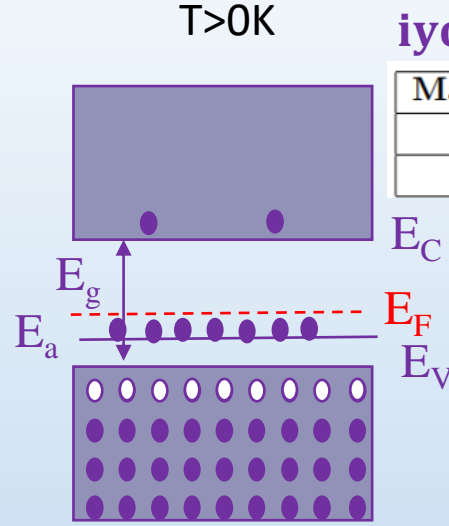
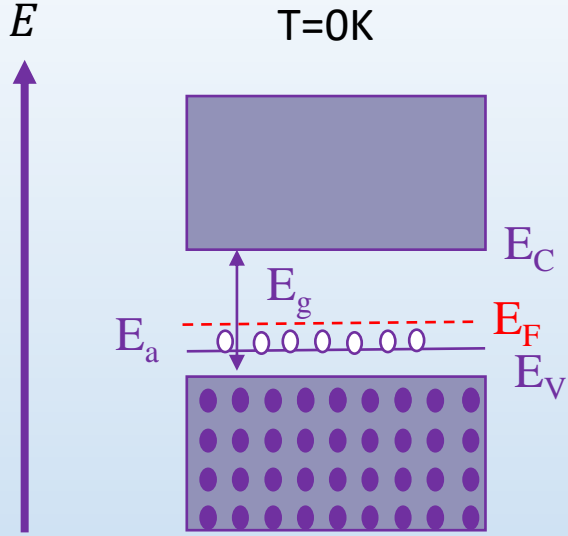
$$p = \frac{n_i^2}{N_D} \ll N_D$$

$$\sigma \approx N_D e \mu_n$$

- 5. Grup elementleri
P, Sb ve As gibi beş değerlikli safsızlıklar Si kristaline aktarılabacak bir fazladan elektrona sahiptir. Bu safsızlık atomlarına donör (VERİCİ) atomları denir.
- Bu safsızlıklarla oluşturulmuş yarıiletken N-tipi yarıiletken denir.
- Çoğunluk yük taşıyıcıları elektronlardır.
- Azınlık yük taşıyıcıları boşluklardır

KATKILI (EXTRINSIC) YARIİLETKENLER

iyonizasyon enerjisi (meV)

Material	B	Al	Ga	In
Si	45	57	65	157
Ge	10.4	10.2	10.8	11.2

$$E_{Hidrojen} = -\frac{m_e e^4}{8\epsilon_0^2 h^2} = -13.6 \text{ eV}$$

$$E_a = E_V + 13.6 \frac{m_e^*}{m_o} \left(\frac{\epsilon_o}{\epsilon} \right)^2 \text{ eV}$$

E_b

P-TİPİ YARIİLETKENLER

Boşluk P atomuna bağlı

Küçük bir enerji ile valance band elektronları ile doldurulur yani enerji seviyesi E_V ye yakın olmalı!!!

● → Elektron
○ → Boşluk

$$p = p_i + N_A$$

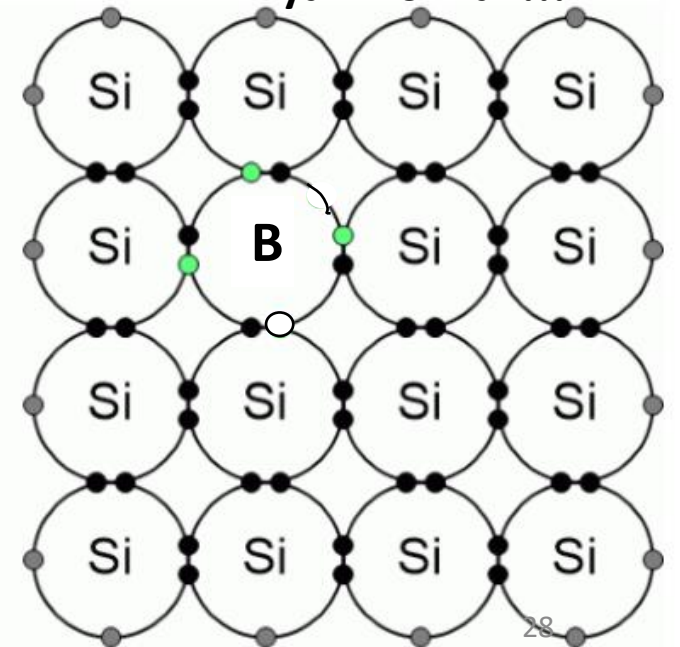
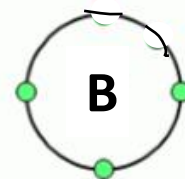
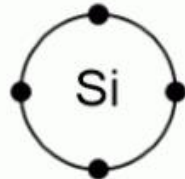
N_A : : p tipi katkıli yarıiletkende Akseptör atom konsantrasyonu ($1/m^3$)

$$N_A \gg n_i \rightarrow p = N_A$$

$$n = \frac{n_i^2}{N_A} \ll N_A$$

$$\sigma \approx N_A e \mu_p$$

- 3. Grup elementleri B, Ga ve Al gibi üç değerlikli safsızlıklar Si kristaline bir boşluk sahiptir. Bu safsızlık atomlarına akseptör (ALICI) atomları denir.
- Bu safsızlıklarla oluşturulmuş yarıiletkene P-tipi yarıiletkene denir.
- Çoğunluk yük taşıyıcıları boşluklardır.
- Azınlık yük taşıyıcıları elektronlardır

KATKILI (EXTRINSIC) YARIİLETKENLER

KATKILI YARIİLETKENLERDE FERMİ SEVİYESİNİN YERİ

***n* tipi YARIİLETKENLERDE FERMİ SEVİYESİNİN YERİ**

$$n = N_C \exp\left(-\frac{E_C - E_F}{k_B T}\right)$$

$$E_F = E_C + k_B T \ln\left(\frac{n}{N_C}\right)$$

***p* tipi YARIİLETKENLERDE FERMİ SEVİYESİNİN YERİ**

$$p = N_V \exp\left(-\frac{E_F - E_V}{k_B T}\right)$$

$$E_F = E_V - k_B T \ln\left(\frac{p}{N_V}\right)$$

KATKILI (EXTRINSIC) YARIİLETKENLER

TAŞIYICILARIN KOMPANSASYONU

- Her iki tip katkı maddesini aynı malzemede kullanmak mümkündür.
- Bu tür katkılamakompanse edilmiş yarıiletken oluşturur.
- Elektronik cihazlarda bağlantıların oluşturulması gerektiğinde kullanılır.
- Bir pn bağlantısı oluşturmak için, n katkılı bir numune seçilir ve daha sonra p-tipi katkı maddesi ile takviye edilir veya bunun tersi de geçerlidir.
- Bir yarı iletkende hem donörler hem de alıcılar varsa, o zaman daha yüksek konsantrasyona sahip olan baskın olacak ve böylece nihai malzeme n veya p tipi olacaktır.

$$N_A \text{ ve } N_D \gg n_i \quad \text{ve} \quad N_D > N_A \Rightarrow n \text{ tipi}$$

$$N_A \text{ ve } N_D \gg n_i \quad \text{ve} \quad N_A > N_D \Rightarrow p \text{ tipi}$$

KATKILI (EXTRINSIC) YARIİLETKENLER

TAŞIYICILARIN KOMPANSASYONU

Yarıiletken kendiliğinden n tipi veya p tipi ise onu p tipi veya n tipine dönüştürmek için içerdiği fazla elektron ve/veya boşluktan fazla boşluk/elektron olacak şekilde katkılayarak tipini değiştirebiliriz.

Bu durumda yarıiletken örneğin hem n-tipi yani donör atomları hem de p-tipi akseptör atomlarını içerir.

Bu durum için yük nötralitesi:

$$n + N_A^- = p + N_D^+$$

tüm katkı atomları iyonlaşmışsa

$$n + N_A = p + N_D$$

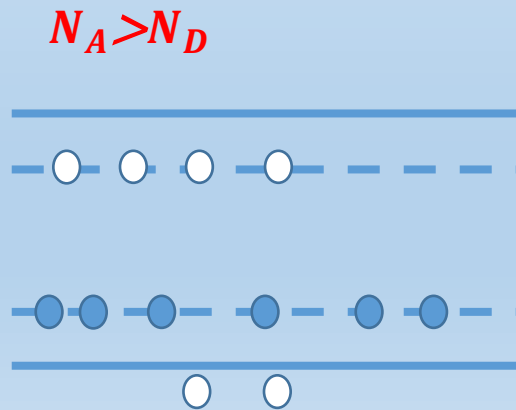
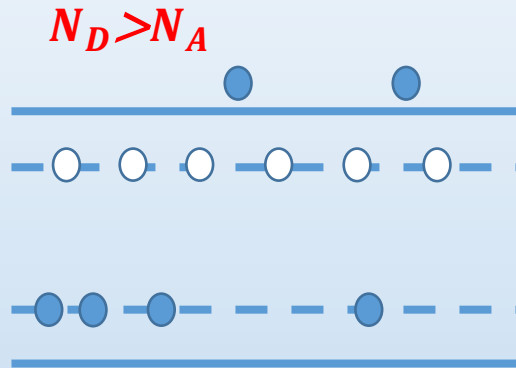
Eğer

$$N_D > N_A \Rightarrow n = \frac{n_i^2}{n} + N_D - N_A$$

$$n^2 - (N_D - N_A)n - n_i^2 = 0$$

KATKILI (EXTRINSIC) YARIİLETKENLER

TAŞIYICILARIN KOMPANSASYONU

Tam kompensasyon:

$$N_A = N_D$$

Kısmen kompensasyon

$$N_A \neq N_D$$

$N_D > N_A \Rightarrow n - \text{tipi}$

$N_D^e \Rightarrow \text{etkin donör kons.}$

$$N_D^e = N_D - N_A$$

$N_A > N_D \Rightarrow p - \text{tipi}$

$N_A^e \Rightarrow \text{etkin akseptör kons.}$

$$N_A^e = N_A - N_D$$